

והאמר רבא לעיל לח ב: מחאה שלא בפניו
היא מחאה!?

ומשנינן: בתר דשמעה מרב נחמן סברה,
אחר ששמע רבא מרב נחמן את שיטתו ואת
ישובו על הוכחת רבא שמחאה שלא בפניו
לא היא מחאה, קיבל רבא את שיטתו של
רב נחמן, שמחאה שלא בפניו היא מחאה;
וזה הוא שאמר לעיל: מחאה שלא בפניו
היא מחאה.

אשכחינהו [מצאם] רבי יוסי ברבי הנינא
לתלמידיו דרבי יוחנן, ואמר להו:

מי אמר לכו רבי יוחנן מחאה⁽⁸⁾ בכמה [האם
שמעתם מרבי יוחנן בפני כמה צריך
המערער למחות]?

ונחלקו תלמידיו מה אמר רבי יוחנן:

רבי חייא בר אבא אמר בשם רבי יוחנן:
מחאה בפני שנים.

רבי אבהו אמר רבי יוחנן: מחאה בפני
שלשה.

לימא, האם נאמר, דרבי חייא בר אבא ורבי
אבהו בדריכה בר רב הונא קא מיפלגי?⁽⁹⁾

דאמר רבה בר רב הונא:

כל מילתא של גנאי דמתאמרא מפי ראובן
על שמעון באפי תלתא [הנאמרת בפני
שלשה],

לית בה משום לישנא בישא [אין בזה משום לט-ב
לשון הרע], ואם יחזרו השומעים אצל
שמעון, ויאמרו לו: "כך וכך אמר ראובן
עליך", אין בזה משום איסור רכילות, ומשום
שדבר הנאמר בפני שלשה סופו שיתגלה למי
שנאמר עליו, וכל דבר שאמור להתגלות
בסופו של דבר, אין בזה משום רכילות.⁽¹⁾

ומדאמר רבה בר רב הונא שבדבר הנאמר
בפני שלשה אין בו משום רכילות משום
שעשוי הוא להתגלות, משמע שדבר הנאמר
בפני שנים אין סופו להתגלות, ולפיכך אם
אמר כן ראובן על שמעון בפני שנים, אסור
לילך ולספר לשמעון שכך וכך אמר עליו
פלוגי.

ואם כן שמא נאמר: דמאן דאמר: מחאה
בפני שנים, לית ליה דריכה בר רב הונא,
אלא סובר הוא שאף כשנאמר דבר בפני
שנים סופו שיתגלה, ולכן די במחאה בפני
שנים — אפילו כשמוחה שלא בפניו — כי
סוף דבר שישמע המחזיק את המחאה.

ומאן דאמר: מחאה בפני שלשה, אית ליה
דריכה בר רב הונא, שרק דבר הנאמר בפני

הוא על מחאה שלא בפניו, או על מחאה בפניו.

9. לפי פירוש זה של הגמרא במחלוקתם, בהכרח
שמחלוקתם היא במחאה שלא בפניו.

1. כן היא שיטת הרשב"ם בביאור דינו של
רבה בר רב הונא, ולשיטתו כתב ב"באר מים
חיים" [בספר "חפץ חיים"] כלל ב אות א,

המערער באספמיא, ומשהחזיק זה [שנה אחת],
יצא הקול ויודיעוהו בשנה שניה, וימחה בתחילת
שלש, ויוכל הדבר לבוא לאזניו של מחזיק בסוף
שנה שלישית; ואז יש הנאה למערער, שאם
ירצה הוא עצמו לבוא לסוף שלש ויקח קרקע
ופירות מעכשיו בלא דין ודברים.

8. בהמשך הסוגיא בהערות יתבאר, אם הנידון

ומאן דאמר בפני שלשה, קסבר: מחאה שלא בפניו היא מחאה, ולפיכך כאשר מוחה הוא שלא בפניו, אין מחאתו מחאה, אלא כשמחה בפני שלשה שעל ידי כן תבוא המחאה לאזניו של מחזיק.

אי בעית אימא לפרש את מחלוקתם:

דכולי עלמא: מחאה שלא בפניו היא מחאה, ודכולי עלמא אית להו דרבה בר רב הונא שאין הדבר מתפרסם אלא כשהוא נאמר בפני שלשה, **והכא בהא קמיפלגי:**

מאן דאמר בפני שנים, סבר: סהדותא בעינן, עדות בלבד הוא שצריך להעיד על

שלשה סופו להתגלות, ולפיכך מחאה כשהיא נאמרת שלא בפניו צריכה שלשה.⁽²⁾

ודחינן: **לא, דכולי עלמא** — בין הסובר דמחאה בפני שנים ובין הסובר דמחאה בפני שלש — **אית להו דרבה בר רב הונא** שרק בפני שלשה מתגלה הדבר, **והכא בהא קא מיפלגי:**

מאן דאמר בפני שנים, קסבר: מחאה שלא בפניו לא היא מחאה, וכשמוחה בפניו הלוא אין צריך שיתגלה הדבר, ולכך אין צריך שלושה אלא שנים בלבד שיעידו בפני בית דין על המחאה.

להשומעים לספר במקרה אחד לחבירו מדברי הגנות שנשמעו על פלוני, ואין זה נקרא מדבר לשון הרע, כי אף בלאו ידידה נמי כבר נשמע הדבר ונודע לכל, דכיוון דשלשה יודעים, הוי כאילו כל העיר יודעים, דחברך חברא אית ליה, ואין הוא מזיק לו בדיבורו; וראה עוד שם בסוף הדברים בכיבור שיטת רש"י בזה.

2. א. נתבאר על פי פירושו של הרשב"ם; והביא הרשב"ם פירוש אחר בשם רבותיו, שסיפור מחאת המערער למחזיק יש בו משום איסור רכילות, שהרי מספר למחזיק על המערער שהוציא עליו שם גזלנות, ולפיכך תלוי דין המחאה במספר השומעים, שאם מספר בפני שנים אינה מחאה, משום שהשומעים אסורים לספר על המחאה למחזיק, ולא תגיע מחאתו לאזניו, ואין המחאה מועילה אלא אם יספר כן בפני שלשה, שבזה אין איסור לספר למחזיק שהמערער מחה בו.

והרשב"ם דחה שיטה זו: "ולאו מילתא היא, דלא דמי ללשון הרע כלל, דעיקר מחאה היינו משום דבעינן שיבא הדבר לאזניו של מחזיק,

שאסור לכתחילה לספר לשון הרע בפני שלשה. ואולם שיטת התוספות היא, שכוונת רבה בר רב הונא היא להתיר לומר את הסיפור בפני שלשה, ומשום שבסיפור כזה שודאי יגיע לאזני מי שסיפרו עליו, אין איסור משום לשון הרע; וב"באר מים חיים" שם האריך בכיבור דבריהם, שהרי מאוד יפלא למה יהיה מות לגנות לחבירו באפי תלתא, כיון דחזינן שהקפידה התורה על בזיונו של חבירו, אם כן אדרבא, כל שמבזהו בפני יותר אנשים צריך שיתגדל העוון יותר! ?

והביא שם באות ב מדברי התוספות בערכין טו ב, שפירשו דבריהם, דאיירי בכגון שדיבר עליו דבר שיש לפרשו באופן שלא אמרה משום לשון הרע, כגון "נורא בי פלניא" וכיוצא בו, אבל אם הוא אומר דבר קינטור על חבירו אפילו היה אומרה בפניו אית ביה משום לישאה בישא, וראה שם שהאריך בזה; והביא שכן הוא גם כן פירושו של רבינו יונה בדברי רבה בר רב הונא.

וראה עוד שם באות ג שהביא את פירוש הרמב"ם בדברי רבה בר רב הונא, והוא: אם עבר אחד על איסור לשון הרע וסיפור דברי גנות על חבירו באפי תלתא, מותר אחר כך גם כן

המחאה, אבל אין צריך שתהא המחאה באופן שסביר להניח שייגיעו הדברים לאזניו של מחזיק, אלא די במחאה שיכול להיות בשום צד בעולם שתגיע לאזני המחזיק; ולכן אין צריך שלשה למחאה, שהרי גם כשמחה בפני שנים יכול להיות שתגיע המחאה לאזניו של מחזיק.

ומאן דאמר בפני שלשה, קסבר: גלויי מילתא בעינן, כלומר: אין מחאה מועילה אלא כשנעשית היא באופן שיש להניח

לזה למחות, והשתיקה שעשה נותנת אמתלא לדברי המחזיק, דוודאי מכר לו ושטרא הוה ליה ואירכס; ומפני שני ענינים הללו זוכה המחזיק בשדה, אבל אם חסר אחד מהם כגון שלא החזיק שלש שנים אף על פי שזה שתק אינה חזקה, או שהחזיק שלש שנים וזה לא שתק אלא מיחה בפני עדים, אף על פי שלא ידע המחזיק במחאתו אינה חזקה, שאין כאן אמתלא לטענתו, הילכך אם מיחה בפני שנים הוויא מחאה ואף על פי שלא הגיע באזני המחזיק, דלא בעינן אלא סהדותא בעלמא דמיחה כדי לסלק מעליו התואנה "למה שתקת, ששתיקתך נותנת אמתלא לטענתו של מחזיק", והנה מביא עדים שלא שתק, וכיון שאין אמתלא לטענתו אינה חזקה

ומצוה היא לומר לו כדי שיהזר בשטרו, ולכך תקנו למערער שימחה בפי עדים, כדי שיוציאו את הקול; תדע, דהיכא דאמר להו: "לא תפיק לכו שותא" לא הוויא מחאה [כמבואר בעמוד א].

3. נתבאר על פי הרשב"ם. ובתוספות כתבו כביאור מחלוקתם: סהדותא בעינן: ואי לאו משום סהדותא הוה סגי בחד, דחברך חברא אית ליה, ואף על פי שלשון הרע אין נשמע, היינו לפי שמעלימין אותו מבני אדם; ומאן דאמר בפני שלשה, בעי גלויי מילתא כמו בלשון הרע; ולשון רבינו יונה הוא "דכיון דאיכא סהדותא, אמרינן חברך חברא אית ליה".

ובתוספות רי"ד כתב: בין למר בין למר סבירא להו דלא הוי גילוי מילתא דמצי למימטי באודניה דמחזיק בבציר משלשה, [אין זה גילוי מילתא שיכול להגיע למחזיק, בפחות משלשה].

והאי דאמר בפני שנים, סבר: טעמא דחזקה הוא מפני שני ענינים:

אחד: דעד תלת שנין מיזדהר בשטריה, טפי לא מיזדהר [פירושו, ותקנת חכמים היא שיהא נאמן].

ואחד: שאם לא כן כדברי המחזיק, היה לו

ומצוה היא לומר לו כדי שיהזר בשטרו, ולכך תקנו למערער שימחה בפי עדים, כדי שיוציאו את הקול; תדע, דהיכא דאמר להו: "לא תפיק לכו שותא" לא הוויא מחאה [כמבואר בעמוד א].

ומצוה היא לומר לו כדי שיהזר בשטרו, ולכך תקנו למערער שימחה בפי עדים, כדי שיוציאו את הקול; תדע, דהיכא דאמר להו: "לא תפיק לכו שותא" לא הוויא מחאה [כמבואר בעמוד א].

3. נתבאר על פי הרשב"ם. ובתוספות כתבו כביאור מחלוקתם: סהדותא בעינן: ואי לאו משום סהדותא הוה סגי בחד, דחברך חברא אית ליה, ואף על פי שלשון הרע אין נשמע, היינו לפי שמעלימין אותו מבני אדם; ומאן דאמר בפני שלשה, בעי גלויי מילתא כמו בלשון הרע; ולשון רבינו יונה הוא "דכיון דאיכא סהדותא, אמרינן חברך חברא אית ליה".

ובתוספות רי"ד כתב: בין למר בין למר סבירא להו דלא הוי גילוי מילתא דמצי למימטי באודניה דמחזיק בבציר משלשה, [אין זה גילוי מילתא שיכול להגיע למחזיק, בפחות משלשה].

והאי דאמר בפני שנים, סבר: טעמא דחזקה הוא מפני שני ענינים:

אחד: דעד תלת שנין מיזדהר בשטריה, טפי לא מיזדהר [פירושו, ותקנת חכמים היא שיהא נאמן].

ואחד: שאם לא כן כדברי המחזיק, היה לו

(4). [בפניהם].

לשנה הדר אתא למחויא, [כעבור שנה בא גידל בר מניומי לפניהם למחות שוב], אמרו ליה החכמים: לא צריכת למחות בכל שנה ושנה. (5)

כי הכי אמר רב: כיון שמיחה שנה ראשונה, שוב אינו צריך למחות.

ואיכא דאמרי, לא כל החכמים אמרו לו כן, אלא אמר ליה חייא בר רב בלבד: כיון שמיחה שנה ראשונה, שוב אין צריך למחות.

אמר ריש לקיש משום בר קפרא:

ומכל מקום צריך למחות בסוף כל שלש ושלש, כלומר, לא יהיו שלש שנים רצופות שלא מחה בהם; ואם עברו שלש שנים בלי מחאה יש לו חזקה למחזיק, ומשום שאין אדם נזהר בשטרו אלא שלש שנים מאז המחאה ולא יותר.

תהי בה [מחשב ומקשה בה] רבי יוחנן על דברי בר קפרא, שהוא סובר: אם החזיק שלש שנים אחר המחאה יש לו חזקה: וכי גזלן יש לו חזקה?!?

ותמהינן על דברי רבי יוחנן: גזלן סלקא דעתך?! והרי מה ענין גזלן לכאן?!

אלא כך תמה רבי יוחנן: וכי מי שהוא כגזלן יש לו חזקה?! כלומר, היות ונודע למחזיק שזה מערער עליו וטוען שהוא גזלן, היה לו להזהר בשטרו עד שירד עם המערער לדין או עד שיראה את שטרו לבית דין אחר המחאה, והיות ולא נזהר בשטרו – יפסיד, ומשום שיש לומר גזלן הוא.

ומכל מקום אמר רבא: הלכתא: צריך למחות בסוף כל שלש ושלש, ואם החזיק שלש שנים אחר המחאה האחרונה, יש לו חזקה. (6)

תני בר קפרא:

ערער בעל הקרקע על חזקתו של המחזיק, דהיינו שמחה מחאה, וחזר שוב בסוף שלש השנים שאחריהם וערער, ושוב חזר לאחר שלש שנים (7) וערער:

אם מחמת טענה ראשונה ערער, דהיינו שהיו כל המחאות בטענה אחת על המחזיק, או שהוא גזלן, או שהוא יושב בשדה במשכנתא ולא קנה את הקרקע, כי אז אין לו חזקה.

צריך להקפיד שלא תהא בין מחאה למחאה שלש שנים כמבואר בהמשך הענין, אלא שהם לא דיברו מזה.

6. כתב הרשב"ש, שמדברי הרשב"ם והתוספות נראה שלא גרסו פסקא זו בגמרא.

7. נתבאר על פי הרא"ש שפירש כן בהדיא, וכן מוכח מהרשב"ם; וכתב הרא"ש שלא דוקא שלש פעמים "ולא כדברי המפרשים ששינה

בה ולא היה ליה לאיזדהורי בשטריה הויא חזקה, וטענתו טענה אף שאין לנו אמתלא בשתיקתו של זה.

4. כתב הרשב"ם, שלא היה צריך שלשה למחאה, כי קיימא לן שדי במחאה בפני שנים, אלא שכך היה מעשה שמחה בפני שלשתם.

5. כתב הרשב"ם: שעיקר דבריהם באו לומר, שאין צריך שלש מחאות לשלש שנים; ומיהו

א. מחאה נעשית בפני שנים, (9)

ואין צריך לומר להם "כתובו" שטר מחאה, מ-א אלא אף על פי שלא צוה אותם, הרי הם כותבים שטר בו הם מעידים שזה מחה בפניהם, כדי שיהיה לו לעדות בפני בית דין שאכן מחה. (1)

ואם לאו, ששינה את טענתו על המחזיק, וכגון שאמר בפעם הראשונה "פלוני גולנא הוא", ובשניה אמר "במשכנתא היא בידו", כי אז יש לו חזקה, וכאילו לא מחה כלל. (8)

אמר רבא אמר רב נחמן:

ערעורו שלש פעמים, והוחזק בדברי שקר".

1. ביאר הרשב"ם את הטעם שהוא משום ש"זכין לאדם שלא בפניו ושלא ברשותו" דמסתמא ניחא ליה.

והוסיף לבאר ב"נמוקי יוסף": "מחאה בפני שני עדים ואין צריך לצוות להם שיכתבו לו שטר מחאה זו לעדות שמיחה בתוך שלש שנים, דכתיבה זו זכות הוא לו וזכין [לאדם שלא בפניו], שכיון שמיחה בפניהם כמאן דאמר "כתובו" דמי, וכאילו עשאן שלוחים; וכתבו האחרונים ז"ל דצריך שיכתבו בלשון שליחות "פלוני העדנו על עצמו לכתוב עליו שמיחה", אבל כתבו "שמענו פלוני שמיחה", כי האי גוונא לאו עדות הוא, ו"מפיהם, ולא מפי כתבם" אמר רחמנא; ואך על גב דבעלמא ככל שטר בעינא צואת מקנה דומיא ד"ספר המקנה", היינו בדבר שבינו לחבירו, אבל במחאה ובמודעא [ש]אין הדבר תלוי אלא בו, די שיכתבנו בלשון שליחות, וכדכתיבנא, כן כתב הרנב"ר ז"ל בחידושו".

ולשון רבינו יונה הוא: דכיון דזכותו היא, כמאן דאמר להו "כתובו" דמי, ולא קרי ביה "מפיהם ולא מפי כתבם", וגמרינן לה מ"ספר המקנה", שכל מעשה שעושה בפני שנים חותמין בו כמצות בעל המעשה להיות השטר לראיה, כגון שטר מכר, וכן מחאה וכן מודעא, כיון שהמוחה והמוטר מודעא בעלי המעשה [הם], כותבין בשליחותם להיות בידם לראיה ולזכות, ועדי קדושין כותבין ונותנין לאיש להיות בידו לראיה על קנין שיש לו על האשה; אבל אם ראו

8. פירש הרשב"ם טעמו של דבר: "כיון ששינה בטענתו אינה מחאה ונתקימה החזקה ביד המחזיק; והוא הדין למוחה (ג) ("צ"ל שתי] מחאות בתוך שלש שנים ... [כלומר, הגמרא מדברת באופן ששינה את מחאתו בסוף כל שלש, והרשב"ם מוסיף שהוא הדין אם שינה טענתו בתוך שלש השנים הראשונות], דכיון דמיחה מחאה אחרת בשנה שניה שמכחשת מחאה של שנה ראשונה, מודה הוא, דההיא מחאה שלא כדיון הוה, והודאת בעל דין כמאה עדים דמי, ובטלה לה ההיא מחאה קמייתא, וכל שכן [שבטלה] זו שניה, דהוחזק כפרן, וכמי שלא מיחה בתוך שלש כלל, דמי".

והרא"ש כתב בטעם דין הגמרא "הרי הודה שמחאה ראשונה היתה שקר, וחזקת שלש שנים הראשונות היה חזקתו בלא מחאה" והוסיף: ופירש רשב"ם, הוא הדין אם מיחה שתי מחאות בתוך שלש שנים המכחישות זו את זו דלא הוי מחאה, ולא נהירא לי, דאין אדם מוחזק כפרן אלא על פי עדים, אבל אם טוען שתי טענות לפני בית דין המכחישות זו את זו, לא נתבטלו אותן טענות, אלא בוחר איזה מהן שירצה, ויכול הוא לומר "טעיתי במחאה ראשונה".

9. כתב רבינו יונה: בא לפסוק כדברי האומר דמחאה שלא בפניו נמי בפני שנים סגיא; אך ראה בלשון הרשב"ם מ א ד"ה קנין, שכתב "ומשום דגבי קיום שטרות אמר שלשה, הוצרך